



Bekeeringsgeschiedenissen.

„Bekeeringsgeschiedenissen koop je voor een stuiver op de markt,” placht mijn grootvader te zeggen.

In onze dagen vormen bekeeringsgeschiedenissen echter niet meer de lektuur van een markstalletje. Zij vullen ettelijke pagina's van de catalogi, waarin de bonafide boekhandel het lezend publiek wegwijst maakt. Professoren in de theologie schrijven er een voorrede in.

Ook bij de Enge Poort staat tegenwoordig een reportage-wagen en flist het magnesium!

Een merkwaardig specimen kreeg ik daar dezer dagen van onder de oogen.¹⁾ Het zijn alle bekeerings-per tandem. Dat wil zeggen een bepaalde dominee-bekeerder is het handelend subject. De objecten die hij achter zich op de duoneemt, zijn groote en grove zondaren, maar met maximum-snelheid spurt mijn kranige collega ze den goeden weg op! De eerste discipelen, door den Heiland Zelf toegebracht, zijn daar stumperds bij! Deze menschen uit de dokken zullen opstaan in het oordeel tegen Abraham, want hij heeft tweemaal heel laag geknield en zijn huid trachten te redden ten koste van Sara's eer. Zij zullen Petrus beschamen, die zijn Meester verloochende en Markus, die deserteerde van zijn zendingspost. Zij beschamen al die langzame christenen, die met den Catechismus zeggen, dat hun vleesch niet ophoudt hen aan te vechten.

Op dezen bekeerder is heel sterk de typeering toepasselijk, welke Dr Brillenburg Wurth eens gaf van den Angelsaksischen geest, namelijk dat de mensch optreedt als de vennoot van God. De vennoot op aarde doet allerlei apodictische verklaringen, overbluft den bekeerling door mededeelingen omtrent diens familie, waarvan hem in werkelijkheid niets bekend is... en de „compagnon in den hemel” moet het wel in orde maken.

Dit noemt men geloof, het kan beter den naam dragen van een religieus en psychologisch misdrijf!

Alle bekeerings gelukken. Iedere weggelopen man rust na korten tijd weer in de armen van een teedere gade en wordt gekust door weenende dochters. Iedere verloren zoon wordt weer door zijn aardschen vader in liefde aangenomen. En even vaardig als zij met de assistentie van hun geestelijken leidsman de hemelladder bestegen hebben, even voorspoedig hippen zij ook de maatschappelijke ladder weer op.

Maar, en dit is merkwaardig voor alle Engelsche bekeeringsboeken, de toestanden veranderen niet. Die blijven onveranderd dezelfde. Lees een bekeeringsverhaal uit 1837 of 1937. Het blijven dezelfde slums en dokken, dezelfde saloons met whisky en ginn. Dezelfde troosteloze, wreede stad, waarin Olivier Twist en de legendarische Jessica ronddoelen. Er worden zielen uit de goot gered, maar de goot wordt geprolongerd!

Drankzucht wordt genezen in een handomdraai, maar de saloon blijft.

De bekeering der zielen gaat steeds voort, maar leidt niet tot reformatie der kerk, niet tot bekeering des volks, noch tot vernieuwing van het maatschappelijk leven.

Althans zoo is het beeld, dat deze auteurs ons teekenen en dat ik voor hun rekening laat.

Laat ons niet pardoes in dezelfde fout vervallen. Laat ons ophouden met dat praten, dat het toch maar om een zielje gaat! Laat ons niet met een zaaltje tevreden zijn, maar ons volk terugroepen tot de ordinantie Gods.

Geen hart kan vuriger hopen op bekeering dan het mijne.

Maar ik wil die bekeering zien aan de Avondmaalstafel, als ik met mijn broeder die afgedwaald was het brood breek, niet ter gedachtenis van zijn bekeering, maar ter gedachtenis van den Heere, Die stierf voor ons. Ik wil die bekeering zien in onze Noord-Hollandsche dorpen met hun mooie oude kerken, ik begeer die kerken gereformeerd te zien en die kansels gezuiverd van ongelooft en dwaling. Ik wil die bekeering hooren in een kamerverslag en in de notulen van den gemeenteraad.

Ik wil de bekeering van huisbazen zien in den bouw van hun woningen en de bekeering van de huurders in de properheid en degelijkheid van hun interieurs. Ik wil bekeering zien in gesloten kroegen en geheiligd volksleven.

Daartoe hebben wij te arbeiden, niet als de vennooten van God, maar als dienstknechten en dienstmaagden, zaaient het zaad en knedend den zuurdeesem. Nooit den mensch overbluffend, maar uitdragend het Woord. Bijbel-verspreiden en Bijbel-vertellen, rusteloos en getrouw. Dan zullen wij geen romans beleven, maar wij zullen het koninkrijk Gods zien komen met kracht.

N. B.

¹⁾ G. F. Dempster, Christus langs de havens. Inleiding van Prof. Dr M. J. de Vrijer. Uitg. van J. N. Voorhoeve, Den Haag.

voedend werk van beteekenis geeft; dat nog wel niet af is (Ds Gunst is thans bezig tusschen Ps. 20 en 30), maar dat toch de volle aandacht zal verdienen bij elke poging, in de toekomst, om den gereformeerden kerkzang voor wat de psalmberijming betreft, te verbeteren. Een exegetisch geweten klopt nooit tevergeefs, ook bij Ds Gunst niet.

De Mérode gaf slechts enkele psalmen, Ds Gunst is nog maar aan het begin. Maar daar valt nu ineens — enkele weken geleden — een nieuwe complete psalmberijming op onze tafel; deze week kwam ze mij in handen. Ze is van dezelfde hand, die ons den ook hier met groote belangstelling ontvangen bundel schonk: „Geestelijke Liederen uit den schat der kerk aller eeuwen”; ik mag wel doorgeven, wat toch in veel bladen reeds rondweg verteld is: dat Ds H. Hasper, predikant bij de z.g. „geref. kerk in hersteld verband” te Den Haag, de bewerker is. Het groote respect, dat ik voor laatstgenoemde bundel had, versterkt door mijn interesse bij elke nieuwe psalmberijming, deed mij met gretigheid dit nieuwe werk van Ds Hasper inzien. Natuurlijk is het nog bij lange na niet mogelijk, het geheel te beoordeelen. Daartoe moet iemand — en dan een bevoegde — in combinatie met anderen (ook bevoegd), het boek doorkruipen, regel voor regel. Maar een voorloopigen indruk heb ik — veelszins leek in deze materie — wel. Hij komt hierop neer: bijzonder groot respect, over heel de linie; met behoud van enkele bezwaren.

Beginnen wij met het groote respect. Naar mijn vaste meening zal geen enkele poging tot verbetering van het psalmgezang voor de gereformeerde kerken ooit dezen bundel kunnen missen. Hij is ernstig werk in den moosten zin van het woord. Over de melodieën zal ik geen woord zeggen, want ik ben daartoe volslagen onbevoegd. Wel constateer ik, dat Ds Hasper de oude, vaak zoo mooie melodieën heeft behandeld met het grootste respect: d.w.z. hij heeft ze niet verknood. En ook zijn berijming rekent met het oude rythme. Ieder weet, althans afgedacht van den geleerden term, wat een „syncope” (samentrekking) is. Denk maar eens aan den eersten regel van Psalm 6. Die staat in onze tegenwoordige psalmboeken zoo aangegeven:



Bij Ds Hasper vindt ge dien regel in dezer voege:



„In de rij der psalmmelodieën — aldus merkt de auteur op — is die van Psalm 6 de eerste, die eene syncope (samentrekking...) bevat. ...In Psalm 6 is de syncope (einde van den eersten regel) voor ieder gemakkelijk te zingen”. Er zijn evenwel ook andere gevallen, waarin naar het oordeel van den bewerker de syncope niet gemakkelijk te zingen valt. Er zijn er ook, die niet in dezelfde lettergreep „tot oplossing komen”. Als voorbeeld daarvan (tevens eerste voorbeeld) geeft het boek Psalm 16 aan. We citeren: „Terwijl in Psalm 6 de syncope... gemakkelijk te zingen is, daar de onregelmatigheid, die ontstaat door de verplaatsing van het accent der maat, weer opgeheven wordt nog tijdens het zingen van dezelfde lettergreep, leveren alle andere syncope in de psalmmelodieën moeilijkheden op in verband met den rhythmus der Nederlandsche taal. Hieruit ontstaat een conflict tusschen hen, die de melodie aan de taal en hen, die de taal aan de melodie willen opofferen. In deze bewerking — we citeren nog steeds het boek zelf — „...die de onge-evenaard schoone melodieën der zestiende eeuw met hun levendig rythme en kunstige structuur ongeschonden wil bewaren, is in alle gevallen, waarin het onmogelijk bleek, den Nederlandschen tekst der woorden zoo te bouwen, dat het taalrythme past bij den rhythmus der melodie, eene oplossing gevonden door een lettergreep op twee noten te zingen. Zulk een lettergreep is dan cursief gedrukt. Aangezien hierdoor de versregel met één lettergreep ingekort wordt, stoort dit soms bij de voordracht; in dat geval wordt voor het lezen de regelmatige vorm van zulk een regel met kleinere letter tegelijk er naast gegeven”

Zoo luidt bij Ds Hasper Psalm 16:1 (eerste helft):

„Bewaar mij, Heer, Gij Toevlucht mijner ziel!
„Ik zeg tot U: „Gij zijt mijn vast vertrouwen.
„Weet, dat mij buiten U niets geviel!

Men lette op den derden regel, die moeilijk leest: voor het lezen geeft de auteur dan aan:

Weet, dat mij buiten U hier niets geviel.

Op ettelijke plaatsen is deze methode toegepast. Al kan ik ze niet beoordeelen, ik geloof wel te mogen zeggen, dat dit alles getuigt van prachtige praecisiteit en voor ieder, die het boek hanteert, opvoedende waarde heeft: muzikale, litteraire en historische bijzonderheden gaan daar ineens voor den gebruiker open.

Tot de deugden van Ds Haspers werk reken ik ook, dat hij meer dan eens zich heeft aangesloten bij het bestaande, met name, leek het hem exegetisch of aesthetisch verantwoord, in bekende verzen. Ik trof in Psalm 116, 25, en elders veel dat we allemaal¹⁾ van buiten kennen.

¹⁾ „Allemaal”, zeg ik; maar bij het rondzien in de kerk — bij onze rangmethoden ontkomen daar gewone menschen niet aan — zie ik, dat de tegenwoordige jeugd veel minder verzen van buiten kent, dan wij in onze jonge jaren. Hoe het komt? Zeker niet van onze dengden. Licht het aan de school? Of aan het niet meer komen naar de Zondagschool? Het verenigingsleven? De catechisatie?

Soms behoudt Ds Hasper, waar ik voor mij misschien zou willen voortvaren tot de volmaaktheid, — als ik maar zoo knap in het stuk der psalmberijming was als Ds Hasper. Ik denk aan Psalm 123, zeer geliefd, met name in trouwdiensten. Laat men de syncope buiten rekening (in regel 2 wordt het voor het lezen: „oogen” in plaats van „oog”), dan is alles gebleven als het was:

„Ik hef tot u, die in den hemel zit,
mijn oog(en) op en bid,
Gelijk een knecht...”

en wat daar verder volgt. Men lette op het „om hulp of gunst te vragen” en het slaan van hun oog op den „Heer, TOT hij ook ons genadig zij”. Nu heeft evenwel Prof. Dr A. Noordzij — ook tot mijn schrik, want het komt nà al mijn trouwbeurten... — het zoo verklaard: „...Daarbij voelt de dichter zichzelf en zijn volk als dienstknechten en dienstmaagden. De heer des huizes is TOORNIG op zijn knechten, die in gebreke zijn gebleven of zijn bevelen hebben veronachtzaamd. Dreigend spreekt hij hen aan. Reeds grijpt zijn hand naar den geestel om de nalatigen gevoelig te straffen. Zal de slag neerkomen? Met angstige spanning volgen de slaven iedere beweging van hun heer. Hun gansche houding teekent onderdanigheid; de blik van hun oog spreekt van bede om vergeving; alles in hen roept om genade” (Korte Verklaring, uitg. J. H. Kok, Kampen). En wederom: „zoo doet het ook de slavin, die de ontevredenheid harer meesteres heeft opgewekt en die nu met een ANGSTIG hart zich afvraagt, welke STRAF over haar zal worden uitgesproken. Haar tranend oog zoekt den vertoornden blik harer vrouw; het volgt haar handbeweging, waarvan wel en wee afhangt”. Ik ben ook exegetisch maar een leek; durf dus niet zeggen: zoo is het goed, en anders kan het niet. Maar ik zou toch misschien niet Psalm 123 (in berijming) zoo hebben gelaten, als hij was, al was 't maar om voor deze opvatting van Prof. Noordzij „ruimte te laten”. „Hulp of gunst vragen” is wat anders, dan hier volgens Prof. Noordzij bedoeld is.

Zoo ziet men, dat Ds Hasper in geen geval „lukraak” „de erfenis der vaderen overhoop haalt”. Hij heeft veel geconserveerd.

Van nauwlettende zorg overigens voor de vriendschap met den exegete geeft de nieuwe berijming herhaaldelijk blijk. Ik denk aan Psalm 16. Reeds jaren en jaren geleden heeft de oude Prof. Noordzij, daarin gevolgd door zijn zoon, den thans reeds emeritus hoogleraar Dr A. Noordzij (Korte Verklaring) Psalm 16, begin, aldus vertaald:

Bewaar mij, o God, want bij U schuil ik!
Ik heb gezegd tot den Heere: „Mijn Heer zijt Gij;
voor mij is er geen goed boven U!”
maar tot de heiligen, die in het land zijn:
„Zij zijn de heerlijken; al mijn lust is in hen!”

Ds Hasper nu geeft dit in onze tegenwoordige berijming evenals in de statenvertaling hoogst onzekere stuk aldus weer:

Bewaar mij, Heer, Gij Toevlucht mijner ziel!
Ik zeg tot U: „Gij zijt mijn vast vertrouwen.
„Weet, dat mij buiten U niets geviel!
„Naar wie U dient zal ik met eerbied schouwen,
„maar mijn geluk zal 'k nooit op menschen bouwen:
„'t is alles smaad en droefheid voor de ziel!”

In de eerste regels merkt men de theologische winst op; over de laatste ben ik minder te spreken; maar daarover straks, als ik het waag, enkele kritiek te oefenen. Goed is ook de verbetering in Psalm 73. Er staat in het Hebreeuwsch: twb ljsr!; men heeft echter bij het overschrijven de twee laatste woorden aangevoegd, en toen werd het: twb ljsr!; vandaar, dat dit misverstand de lezing gaf: God is goed aan ISRAËL (lsjr!), terwijl bedoeld is: goed voor den OPRECHTE (lsjr) is God (!). „Oprecht” correspondeert dan met „rein van hart”. Die fout nu is bij Ds Hasper verbeterd:

Nochtans is God (wat Hij ook doet)
voor alle oprechten waarlijk goed.

Eveneens is texteritisch materiaal verwerkt in Psalm 100. Daar is „weló” (dat, op den klank af gelezen, zowel: „en niet”, als ook: „voor Hem”, beteekenen kan), verkeerd opgevat; vandaar, dat gezongen wordt, en gelezen: Hij heeft ons gemaakt, en niet wij; terwijl bedoeld is: Hij heeft ons gemaakt, en we zijn (dus) voor, of van Hem, we zijn Zijn eigendom. Ds Hasper heeft:

Erkent in Hem den Heer, die leeft,
die ons te zaam geschapen heeft:
zijn schapen, die Hij voedt en weidt,
een volk tot Zijnen dienst bereid.

Zoo is er veel meer moois te melden. In Psalm 46 is in onze Statenvertaling, ook in de berijming, niet uitgekomen, wat toch oorspronkelijk wel in den hebreeuwschen tekst duidelijk is, dat er niet twee, doch driemaal een refrein is geschreven:

De Heere der heirscharen is met ons,
een rotsburch is voor ons Jakobs God!

(dit stond oorspronkelijk ook tusschen ons tegenwoordig vs. 4 en 5, al heeft de Statenvertaling dat niet weer gegeven; zij heeft alleen maar „sela”; het refrein komt verder alleen maar in vs. 8 en 12 voor bij haar). Ds Hasper evenwel heeft, evenals de oorspronkelijke tekst duidelijk laat zien, het refrein driemaal: derhalve eindigt bij hem couplet 1 niet, zooals thans in onze berijming, met het gebergte, dat „verzet wierd in het hart der zee”, doch anders:

God is een toevlucht te allen tijde,
een sterkte en hulp, wie ons bestrijde!
Welk onheil ook de toekomst baar
wij vreezen nimmer in gevaar.

(Zie vervolg blz. 124.)